שו"ת

באתרא דרב

הלכות ומנהגי פורים

מאת

הרה"ג הרה"ח

הרב **יוסף ישעי' ברוין** שליט"א

מד"א וחבר הבד"צ דק"ק קראון הייטס

שו"ת

באתרא דרב

הלכות
ומנהגי פורים

חידושי סוגיות, בירורי הלכות ופסקי דינים
עם מקורות ועיונים בש"ס, פוסקים, ספרי שו"ת
חידושי ראשונים ואחרונים
ודברי רבותינו נשיאינו

נקלטו ונסדרו מתוך כתבי ותשובות
הרה"ג הרה"ח
הרב יוסף ישעי' ברוין שליט"א
מרא דאתרא וחבר הבד"צ
דק"ק שכונת קראון הייטס, נ.י.
כאן צוה ד' את הברכה

יוצא לאור על ידי מערכת
"באתרא דרב" — ברוקלין, נ.י.

Published by
AskTheRav
Publishing Department

יו"ל ע"י
מערכת ההו"ל של
"אתרא דרב"

נסדר על ידי:
אברהם ישעי' בן סלאווא

הוצאה ראשונה:
טבת תשפ"א

להערות הארות ותיקונים
לפנות לדוא"ל:

shut@asktherav.com

ב"ה.

פתח דבר

בשבח והודאה להשי"ת, הננו שמחים להגיש בזה לקהל שוחרי התורה ולומדי' את הספר שלפנינו – **שו"ת "באתרא דרב" על הלכות ומנהגי פורים** –

ליקוט שאלות ותשובות בהלכה למעשה, בירורי הלכה וחידושי סוגיות, מאת הרה"ג הרה"ח הרב **יוסף ישעי' ברוין שליט"א**, מרא דאתרא וחבר הבד"צ דק"ק קראון הייטס, כאן צוה הוי' את הברכה.

הקובץ מכיל שלשה חלקים:

א. נושא ונותן – חידושי דינים שנתלבנו ע"י משא ומתן בדברי הפוסקים.

ב. שואל ומשיב – פסקי הלכה בדרך קצרה על שאלות מצויות ושכיחות.

ג. שומע ומוסיף – בירורי הלכה ותוספת עיון וביאור בכמה סוגיות.

בשולי כל התשובות באו "מקורות ועיונים" לכל הפסקי-דינים, בבחינת "הציבי לך ציונים" ו"אזנים לתורה", להראות מקורו טהור בריבוי ספרי שו"ת ופוסקים, וחיבה יתירה נודעת בהן לדברי רבותינו נשיאינו, כאשר עיני המעיין תחזינה מישרים.

יצויין, שכמה מהלכות ומנהגי פורים בסגנון השוה לכל נפש ניתן למצוא גם ב"לוח יום-יומי" שי"ל מדי שנה בשנה מטעם הבד"צ דק"ק קראון הייטס, ע"פ שיעורים שנמסרו מהרב שליט"א.

במקום הקדמה – נדפס בזה שקו"ט בנוגע ללימוד ובירור "הלכתא למשיחא", מיוסד על כו"כ שיחות קודש, שגם מקומן של הלכות אלו לא נפקד בספר שלפנינו, בהיות והן בגדר "הלכות הצריכות" בביאת משיח תיכף ומיד ממש.

וזאת למודעי: התשובות נלקטו לאחד אחד, הן מהנמצא אצלנו, והן ממה שעלה בידינו אחר החיפוש בכמה מקומות, ונכתבו בזמנים שונים ובסגנונים שונים בהתאם למיסת הפנאי ולפי צרכי הזמן והמקום. ולדוגמא: יש שנכתבו כמענה לשואל לפי מקומו ושעתו כדת מה לעשות בדרך קצרה, או שנמסרו לשואל בעל פה על אתר, "מענה רך ישיב", בכדי לידע המעשה אשר יעשון, ונערכו ונסדרו מחדש ע"י המערכת, ועל אחריותנו בלבד. ואשר לכן, אם המצא תמצא איזה טעות – יש לתלות הטעות בידי העורכים, ואתנו תלין משוגתנו, ושגיאות מי יבין.

יצויין גם שחלק חשוב מהבא לפנינו הוא מתשובות הרבות שניתנו במסגרת מכון "אתרא דרב", ובו צוות תלמידי חכמים מופלגים הבקיאים בדרכי ההוראה "חברים מקשיבים" — והכל בעינא פקיחא של ראש המכון, הרב שליט"א — אשר הקדישו מזמנם להיות מוכנים בכל עת לענות לשאלות הרבות המגיעות תמידים כסדרם, כיד ה' הטובה עליהם. תהא משכורתם שלימה מן השמים, ויזכו לברכת ה' בכל המצטרך בגו"ר.

התודה והברכה להרה"ח ר' **יוסף** שליט"א **ליבעראוו** על עזרתו באסיפת וליקוט החומר שלפנינו ללקט נפזרים כמלקט שבלים, ולהרה"ח ר' **מנחם מענדל** שליט"א **נאטיק** אשר שם לילות כימים בעריכת וסידור הדברים לדפוס כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם, ולהרה"ח ר' **לוי יצחק** שליט"א **סטאליק** שהואיל בטובו לנצח על מלאכת בית ה' מהחל ועד גמירא. יבורכו כולם מן השמים בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר, ובכל אשר יעשו יצליחו, וזכות הרבים תעמוד להם.

בספר תניא קדישא[א] הפליא והגדיל במעלת "עיון ובירור הלכה פסוקה מן הגמרא ופוסקים ראשונים ואחרונים מה שהיה בהעלם דבר קודם העיון הלז . . שמחדשים ומגלים תעלומות החכמה שהיו כבושים בגולה עד עתה", ש"הוא ענין של **גאולה** (יציאה מהגלות) בתורה עצמה, וע"י הגאולה בתורה "מביא[ב] גאולה (גם) **לעולם**""[ג]. כמו כן, ידוע ומפורסם המובא בכ"מ לאין מספר בחשיבות לימוד "הלכות הצריכות", אשר להן דין קדימה לשאר חלקי התורה, הן בסדר הלימוד לעצמו, והן לאחרים, והן בכתיבתם הדפסתם והדפסתם, וכן בקניית ספרים בענינים אלו. ובנידון דידן – כולהו איתנהו בה.

ובזכות לימוד ועיון בהלכות התורה, אשר אמרו חז"ל[ד] כי "אין כל הגלויות הללו מתכנסות אלא בזכות המשניות", ו"בזמן הזה גם הלכות פסוקות של פסקי

א) אגה"ק סכ"ו (קמד, ב).

ב) אבות פ"ו מ"ו.

ג) סה"ש תנש"א ח"ב ע' 586.

ד) ויק"ר פ"ז, ג. וראה הנסמן בסה"ש תשנ"ב ח"א ע' 211 הערה 17.

הגאונים הפוסקים כמו הטור והש"ע והגהותיו בכלל משנה יחשבו"[ה] – נזכה תיכף ומיד ממש לגאולה האמיתית והשלימה, כאשר "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה . . וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהי' מקודם . . ככל מצותה האמורה בתורה"[ו] – קיום כל הלכות התורה "כמצות רצונך", וילמד את כל העם "נפלאות מתורתך"[ז], "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

מערכת ההו"ל של "אתרא דרב"

AskTheRav

כ' טבת, יומא דהילולא דהרמב"ם, ה'תשפ"א

ה) הל' ת"ת רפ"ב (וש"נ).

ו) רמב"ם הל' מלכים רפי"א. וראה בארוכה לקו"ש חי"ח ע' 271 ואילך.

ז) תהלים קיט, יח (הפרק המתאים לשנה זו).

מפתח

פתח דבר iii
מפתח vi
במקום הקדמה - "הלכתא למשיחא" ix

חלק ראשון

נושא ונותן

א. קריאת ויחל וברכת עננו 2
ב. שמחה ומשתה ויום טוב 3
ג. תספורת בפורים 4
ד. אכילה לפני קריאת המגילה 6
ה. קריאת המגילה קודם צאת הכוכבים 8
ו. כתיבת ומכירת מגילה 10
ז. מגילה פסולה 13
ח. כוונה על שאר מצוות היום 15
ט. עדיפות לקריאת היום או לקריאת הלילה 17
י. נקודות וטעמים בקריאת מגילה 22
יא. קריאת המגילה ע"י כמה אנשים 24
יב. קריאת המגילה ע"י אשה 28
יג. עשרת בני המן בנשימה אחת 29
יד. ברכת הרב את ריבנו 31
טו. סוף זמן קריאת מגילה 34
טז. אכילה לפני שאר מצוות היום 37

יז. משלוח מנות מכספי מעשר 39
יח. הפרשת חלה באפייה למשלוח מנות 43
יט. הפרשת חלה ממיני מאפה שנתקבלו 46
כ. משלוח מנות ע"י שליח 49
כא. משלוח מנות בזמן הרווחה 53
כב. מתנות לאביונים לעתיד לבוא 56
כג. לחם ובשר בסעודת פורים 58
כד. בשר בסעודת פורים בליל טבילה 60
כה. אבילות בפורים 61
כו. מצות מכונה לפני פסח 63

חלק שני

שואל ומשיב

א. שמיעת פרשת זכור 66
ב. קריאת פרשת זכור מס"ת מדויק 66
ג. חיוב נשים בשמיעת פרשת זכור 67
ד. זכירת עמלק לעתיד לבוא 68
ה. צחצוח שיניים 69
ו. טעות ב"ועל הניסים" 69
ז. קניית מגילה מכספי מעשר 70
ח. גיל חינוך לקריאת מגילה 70
ט. ברכות המגילה 71
י. ספק בקריאת מגילה 72
יא. שיעור של משלוח מנות 73
יב. משלוח מנות מחתן לכלה 73

יג. משלוח מנות מגדול לקטן 74
יד. יין שאינו מבושל 75
טו. סכום מתנות לאביונים 75
טז. גדר של אביון 77
יז. שאלות מצויות בנוגע למתנות לאביונים 77
יח. מתנות לאביונים לפני פורים 78
יט. חיוב ציצית בתחפושת 79
כ. איסור "לא ילבש" בתחפושת 80
כא. זמן סעודת פורים 82
כב. מצות עד דלא ידע 82
כג. מעריב במוצאי פורים 84
כד. אבילות בפורים 85

חלק שלישי

שומע ומוסיף

א. קיום מצות משלוח מנות 88
ב. בענין גדר החיוב של מצוות היום דפורים 102
ג. בענין השוכח 'ועל הנסים' ונזכר לפני השם 105

נושא ונותן

חידושי דינים שנתלבנו
ע"י משא ומתן בדברי הפוסקים

ט. עדיפות לקריאת היום או לקריאת הלילה*

שאלה: באם הנהלת בית הרפואה (וכיו"ב) אינה מרשה שיבואו פעמיים לקרוא את המגילה (בלילה וביום) — האם עדיף לקרוא בלילה, או שעדיף לקרוא ביום? וכן, כשאחד מה"מקורבים" במסלול [=ב'רוט'] המבצעים טוען שאין ביכולתו לשמוע קריאת המגילה פעמיים — האם עדיף שיקראו לפניו בלילה, או ביום?

תשובה: ע"פ הלכה, חייב אדם לשמוע קריאת המגילה בלילה, ולחזור ולשמוע ביום. ומכיון שכן, לכל לראש, מוטלת החובה להשפיע על המדובר (ועל הנהלת ביה"ר), בכל האופנים האפשריים, שיסכים לשמוע קריאת המגילה בשתי הזמנים, הן בלילה והן ביום. אולם, באם לאחרי כל ההשתדלויות, עומד הוא בדעתו שאין ביכולתו לשמוע את הקריאה ב' פעמים, ר"ל, — הנה, אף שעיקר הקריאה ביום דוקא, כיון שקריאת המגילה בלילה הוא מדרבנן, משא"כ הקריאה שביום דינה כשל תורה — עם כל זה, אין לדחות קריאת הלילה ח"ו מפני מצוה העתידה לבוא, ומחוייב לשמוע את קריאת הלילה, אף שעי"ז מטיל בספק את האפשרות לשמוע ביום. ולאחרי קריאת הלילה, ישתדל ע"ד קריאת היום, וחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם. [ואולי י"ל, שעד"ז הוא בתלמידים היוצאים למבצעים, ואין ביכולתם — לדעתם — ללכת לקרוא הן ביום והן בלילה, שילכו תחילה בלילה, ובעז"ה יתאפשר להם ללכת למבצע פורים גם ביום].

מקורות ועיונים

ע"פ הלכה — מגילה ד, א. שו"ע או"ח סתרפ"ז ס"א.

מוטלת החובה להשפיע — פשוט, דכל ישראל ערבים זב"ז (שבועות לט, א. וראה שו"ע אדה"ז סתר"ח ס"ה) ולכן "עליו להצילם מן העון ולפטור אותן מן המצות" (רא"ש ברכות פ"ג סי"ג). וחייב במצות הוכח תוכיח את עמיתך אפי' מאה פעמים

*) הדברים שבפנים נכתבו בשעתו ע"י הרב שליט"א בהיותו יושב בשבת תחכמוני בסידני. ואף הובא אז על מזבח הדפוס ע"פ בקשת והסכמת האי גברא רבה הרה"ג וכו' הרב אהרן יעקב ב"ר מרדכי אליהו ע"ה שוויי, מד"א וחבר הבד"צ דק"ק קראון הייטס, שניאות לצרף שמו על הדברים בדפוס. ויהיו הדברים נר לע"נ, נלב"ע ל' ניסן תש"פ, כשהיתה המגפה בעדת ה'. תנצב"ה.

— ב"מ לא, א. [ואפי' כשאינו רואהו חוטא, עליו לסבב ולראות ולילך ממקום למקום — שו"ת מחנה חיים ח"ב או"ח סכ"ב. ועוד]. ולהעיר מלשון הרמב"ם בסהמ"צ (עשין ג) "שנהי' קוראים לבני האדם כולם לעבודתו יתעלה". וראה במנ"ח (מצוה רלט) ועוד, שהמונע עצמו מלהוכיח עובר גם על לא תעמוד על דם רעך ועל השבת אבידה (אבידת נשמתו). ובודאי, ה"ז בכלל מצות ואהבת לרעך כמוך (שו"ת התעוררות תשובה ח"ד סי' ו). ואכ"מ עוד.

עיקר הקריאה ביום — תוד"ה חייב — מגילה ד, א. ר"ן שם. **ועוד**. וכ"ה במג"א (סתרצ"ב סק"ז. **ובכ"מ**).

קריאת המגילה בלילה הוא דרבנן — טורי אבן (שם ד"ה כגון). פנ"י שם. שו"ת נודע ביהודה סמ"א — הובא בשע"ת ר"ס תרפ"ז. ובשו"ת בנין שלמה סנ"ח דתקנת קריאת הלילה נתקנה רק בזמנו של ריב"ל. אבל ל"מ כן בראשונים (דלקמן בד"ה "אין לדחות" בסופו).

הקריאה שביום דינה כשל תורה — כיון שהוא מדברי קבלה, ראה שו"ע או"ח סתרצ"ו ס"ו וברמ"א שם. ט"ז שם סתרפ"ז סק"ב. וכ"ה בר"ן מגילה הנ"ל. ועוד. וראה בהנסמן באנציקלופדיא תלמודית ערך דברי קבלה (ע' קכ). ולהעיר, שבתוס' רי"ד (מגילה כ, א) משמע קצת שהוא מה"ת. וראה בהשגת הרמב"ן לסהמ"צ (שרש א). ועי' בשו"ת חת"ס יו"ד סרל"ג.

[ומצו"ב מה שכתבנו במק"א באותו ענין: נחלקו הפוסקים בגדר קריאת המגילה ביום (וי"א גם בלילה — ראה פמ"ג סתרצ"ב במ"ז סק"ג. ועוד. והו"ד במשנ"ב שם סקי"ד. ובכ"מ כתב לחלק בין קריאת היום לקריאת הלילה, כדלקמן) אם הוא מד"ק או לא. ובשו"ע סתרצ"ו ס"ז שלשמוח בפורים הוא מד"ק. (אבל בשו"ת חו"י ס"ט מחלק בין שאר מצות לקריאת מגילה. וכ"ה בחכמת שלמה סתרצ"ה ס"ג. ובשו"ת בנין שלמה ח"א סנ"ח וח"ב סס"ו — להיפך. וראה הגהות ברוך טעם לטו"א מגילה ה, ב). אבל ראה שו"ע יו"ד סרט"ו ס"ד. ד"מ סתרצ"ו. רמ"א סוסי' תרפז.

ודעת הפוסקים לחלק בין קריאת הלילה לקריאת היום. ועפ"ז י"ל כן בכוונת אדה"ז בשו"ע סי' קפו ס"ג — דקאי על קריאת הלילה. (וראה שו"ת תורת חסד או"ח סל"ח בכוונת התוס' (ברכות טו, סע"א ד"ה ור"י. מגילה יט, ב ד"ה ור"י) דמיירי להוציא הנשים).

ולהעיר שבמשנ"ב סתרצ"ב סקט"ז נקט שקריאת מגילה מד"ק, ועכ"ז כ' (סתרפ"ט סק"ו) בטעם שאין קטן מוציא גדול דלא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן. ויתכן שר"ל גם את"ל שהיא מד"ס. וראה בית יצחק (חבר) קבוע וספיקות ס"ע עד"ז, עיי"ש.

ועוי"ל דלאו לכל מילי אמרינן דד"ק כד"ת, והיכא דלא איתמר לא איתמר. (ולהעיר מפי' הגר"א עה"פ וזכרם לא יסוף מזרעם).

ובסה"ש תש"נ ח"א ע' 185 הע' 20 מ' שנקט בדעת הרמב"ם שקריאת המגילה מד"ס (וראה בארוכה לכבודו של מלך חו' ה ע' 100 ואילך). אבל ראה לקו"ש חט"ז ע' 345. שיחת פורים תשי"ג. ולהעיר מלקו"ש חט"ז ע' 366 (ובהע' 11) דמ' קצת שגם קריאת הלילה היא מד"ק. וי"ל].

אין לדחות קריאת הלילה ח"ו — כן יוצא ממש"כ הרדב"ז (שו"ת ח"ד פי"ג) במי שחבוש בבית האסורים, ונתנו לו רשות

לצאת ליום אחד להתפלל בעשרה, שיתפלל תיכף בעשרה דאין מעבירין על המצות, אף שעי"ז ידחו מצות חמורות ח"ו. ודבריו הובאו להלכה בקו"א לשו"ע אדה"ז סרע"א סק"א. ומסגנון לשונו (ממש"כ "ואף להחולקים") נראה דלא קיי"ל כשיטת החכם צבי (שו"ת סי' קו) החולק עליו[א], עיי"ש.

אלא, שבנדו"ד צע"ק מפס"ד אדה"ז בשו"ע (שם ס"ה) דמעבירין על מצוה **דרבנן** בכדי לקיים מצוה של **תורה** (או מצוה שעיקרה מה"ת). וכן עולה מהוראת כ"ק אד"ש (מפי השמועה — הובא גם בנטעי גבריאל יו"כ פ"א סקי"א) שלא להתענות בצום גדלי' (שמדברי קבלה), אם עי"ז לא יוכל להתענות ביו"כ (שהוא מה"ת), ודלא כהכרעת השד"ח (אסיפת דינים מערכת יוהכ"פ ס"א סק"י — הובא בלקו"ש חי"ט ע' 73 הערה 55). אך, בשו"ת הצ"צ שעה"מ ח"א סי"א (בהוצאה החדשה — או"ח סקי"ג) מסתפק בהנ"ל, ולכאורה נוטה יותר לומר שגם מדרבנן דוחה דאורייתא (וצע"ק, שלא הביא דברי זקנו אדה"ז בנדון. ואולי יש לחלק[ב].

ובנדו"ז, חזי לאצטרופי, שקריאתה ביום אינה של תורה **ממש**, כיון שהוא רק מדברי קבלה, שלכמה דעות — ה"ז כחיוב מדרבנן (סהמ"צ להרמב"ם שרש א' — לגבי מקרא מגילה. וכן מוכח בראשונים (מגילה ו, א) דערי הספקות הויין ספק

א) אלא, ששקו"ט האחרונים בכוונת החכ"צ, אם חולק על הרדב"ז בנדון דידי' בחבוש בבית האסורים, דפשטות לשונו מוכיח בעליל דס"ל כהרדב"ז. אך, עפ"ז נתקשו טובא במש"כ שבשתי מצות שהם מסוג אחד (כמו תמידין ומוספין) ליכא בי' משום אין מעבירין, והרי בנדון דהרדב"ז נמי מיירי במצוה אחת, דהיינו תפלה בצבור (ראה השקו"ט בשד"ח אס"ד מערכת יוהכ"פ ס"א סק"י — ד"ה והנה הגאון, וד"ה וכן נראה). ומדברי אדה"ז כאן נראה שנקט כהסברא שהחכ"צ חולק על הרדב"ז (אלא, שפסק כהרדב"ז). ואכ"מ.

ב) ומכמה טעמי: א) שבקו"א שם (ועד"ז בצו"ג ויוהכ"פ) מיירי במצוה אחת, כוס של קידוש (ואין לו כ"א כוס א' לשבת וליו"ט), והרי לפי סברת החכ"צ (שבהערה הקודמת) ליכא למילף מינה לשתי מצות **שונות** (אף שאדה"ז עצמו לא ס"ל למעשה כהחכ"צ לחלק בזה). ובנדו"ד בקריאת המגילה, מקום לומר ג"כ דהוי כשתי מצות שונות (כדלקמן בפנים בסוף הענין). ב) ע"פ מש"כ בלקו"ש חי"ט שם (בנוגע לצו"ג ויוהכ"פ) שי"ל (דלא כהערה 53 שם), שבדברים שחיובם נתחדש לאח"ז ליכא בזה משום אין מעבירין (ולכאורה, הוא בהתאם לשו"ת שאגא"ס סכ"ב דבמצוה לגבי רשות אין משום אין מעבירין. אבל, בטורי אבן (מגילה ו, ב) כתב הוא עצמו להיפך). ולפ"ז, שאני התם שחובת קידוש של שבת לא חל עדיין, משא"כ במש"כ הצ"צ שאין לדלג ועל הנסים בשביל קדושה, דשם שניהם הם חובת (ועכ"פ, מצות) היום. ואולי י"ל שכ"ה גם בנדו"ד, לפי מש"כ באחרונים (דלקמן בפנים בסוף הסעיף), דאף דשני מצות הן, מ"מ חיוב אחד הוא, וחובת קריאת היום חלה כבר בלילה. ג) שבאופן שאין לו אלא כוס א', כיון שמדיני אין מעבירין מותר להעביר על מצוה דרבנן, נמצא שכעת (אחרי שהותר לו להעביר) **אין לו (ע"פ תורה)** יין לקידוש של יו"ט, ומי שאין לו יין **פטור** מקידוש (ובסגנון אחר: שבשו"ע אדה"ז דן בנוגע דיני **קדימה**, ולאחרי שהותר לו להקדים **נדחית** המצוה ממילא)/ אולם בנדון דהצ"צ, גם אם נאמר שמותר לו להעביר דרבנן, מה מתירו לדלג ועל הנסים (ובסגנון הנ"ל: שהשקו"ט כאן הוא **מלכתחילה** בנוגע **לדחיית** מצוה). וסברא הנ"ל בשו"ע אדה"ז הולמת גם הפס"ד בנוגע לצו"ג ויוהכ"פ, שחובת קדימה דיוהכ"פ **פועלת** שע"פ תורה ה"ה חלוש (למפרע), וחולה **פטור** מלהתענות. וכ"ז ל"ש לומר בנדו"ד, דמה מתירו לעבור ולדחות קריאת הלילה (אא"כ מדובר באונס, שפטור ע"פ תורה). וק"ל.

יז. משלוח מנות* מכספי מעשר

שאלה: האם ניתן להשתמש בכספי מעשר לשלוח משלוח מנות לתלמידים שלי?

תשובה: כל איש מישראל חייב לשלוח לכה"פ שתי מנות לאיש אחד, ואי אפשר לצאת ידי חובה זו עם כספי מעשרות. אבל אם רוצה להרבות במשלוח מנות יותר מזה, והמנות הן במדה ממוצעת ולא יותר על המדה, כיון שאין זו חובה מותר להשתמש בכספי מעשר לצורך זה, אבל רק לשני אנשים נוספים ולא יותר, ובתנאי שאין בידו לשלם על כך מכספו הפרטי. באופן כזה הרי זה בגדר הידור מצוה. חשוב להדגיש שאם רוצה להדר במצוה עדיף שיהדר ויתן מעות אלו למתנות לאביונים.

גם מי שכבר שלח משלוח מנות לאיש אחד, אין לו להשתמש בכספי מעשר אם הרגילות במקומו היא שמלמדים נותנים משלוח מנות לתלמידיהם בפורים. כמו כן, אם כבר נהג במשך שלש שנים להרבות במשלוח מנות, הרי זה כנדר, ואסור לו לקיים נדרו ע"י כספי מעשר. עד"ז אם כבר החליט מראש להרבות במשלוח מנות ולשלם על כך מכספו הפרטי, אסור לו אח"כ לחזור בו ולהשתמש בדמי מעשר עבור כך.

מקורות ועיונים

ראה שו"ת מהרי"ל נו. של"ה מס' מגילה נר מצוה. מג"א תרצד, א. שלחן שלמה א. משנ"ב שם ג. אלא שבכהנ"ל נז' רק שאפשר להוסיף על שיעור המוכרח ממעות מעשר בנוגע למתנות לאביונים. ואין מכאן ראי' בנוגע למשלוח מנות.

אולם כמה בעלי אסופות דדרא

*) סידרנו כאן משלוח מנות לפני מתנות לאביונים ע"פ הסדר בפסוק, אף שבטושו"ע מתנות לאביונים קודם.

ובנוגע סדר עשייתן — מסתבר שיש להקדים מתנות לאביונים לפי שעניים מצויים בביהכ"נ (וכ"ה בסדה"י שמתקבצים העניים לביהכ"נ, ולדעתו נותנים אחרי קריה"ת לפני מקרא מגילה. וכמה כתבו להקדים מתנות לאביונים גם לפני התפלה. ואכ"מ), והמצוה מזומנת לפניו, ואין להעביר על המצוה. גם בד"כ יש משום אל ישוב דך נכלם (וראה גם שו"ת בצה"ח ח"ו ספ"א). וכ"מ ממה שאמרו שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה. אמנם, במקום שמאיזה סיבה שתהי' לא שייכי טעמים הנזכרים — ראה לעיל סימן הקודם.

בתראה נקטו בפשטות שה"ה בנוגע למשלוח מנות. ואם לדין יש תשובה. איברא, שאין לה"ר לחלק ביו מתנות לאביונים למשלוח מנות, מזה שלא הזכירו להתיר במשלוח מנות שהרי דעת מהרי"ל שמעות מעשר צ"ל רק לעניים. (ובשל"ה הדברים סתומים, ויש מקום בראש לכלכל לכאן ולכאן). וא"כ לדידן שאפשר להשתמש לשאר מצוות מאיזה טעם לא נאמר כן בנוגע למשלוח מנות. וכ"מ קצת בל' באה"ט שם ב. (אבל ידוע שאא"פ לדייק בלשונו שבאו בקיצור, וכמ"פ נותן מקום לטעות. וכבר הזהירו חכמי הדורות על המורים מתוך ס' קיצורים ובאה"ט בכללם. ואכ"מ).

ועדיין אין דעתנו נוחה מזה מכמה טעמים — חדא שלא הותר רק כשאין ידו משגת ולא הי' עושה המצוה בל"ז, ראה ש"ך רמט, ג. אדה"ז ת"ת א, ז. ועוד, שאף שיש בזה הידור מצוה, ובאופן שהחפץ יוצא מרשותו לכו"ע מותר לשלם מכספי מעשר להידור מצוה, ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב (כת"י) סי' א'תקצ. אבל בנדו"ד שמוטב להרבות במתנות לאביונים ממשלוח מנות לא מסתבר שבכלל הידור ייחשב. והכי נימא שכל שעושה גמ"ח לעשירים וקונה מתנה עבורו שמותר להוציא ממעות מעשר ע"ז, אף שפשוט, שגם עניני גמ"ח בכלל מעשר, ראה אהבת חסד ב, ב, יח. (אבל משמע בהגה שם ד"ה דעקר, שכוונתו להלואת גמ"ח. וראה אמת ליעקב רמט הערה 136). וגם מופרך מסברא להתיר לשלם מכספי מעשר כל שרוצה להרבות רעות בצורה מופרזת. ומה גם שבכ"מ תיקנו שלא ליתן יותר מג' מינים וכדו' עוד תקנות עד"ז, ונז' אצלנו להלן סכ"א, ונמצא שלדעתם מש"כ הפוסקים להרבות הוא בשיעור מדה וגבול. ולא מסתבר להתיר להוציא ממעשר בדבר שאין דעת חכמים נוחה הימנו. וכבר האריכו בכ"מ שעיקר הענין להרבות ריעות אצל האומללים ולא לידידיו ורעיו. וראה אצלנו בסימן הנ"ל.

ועוד איכא בגווה, שבכ"מ נותנים בבחינת שושבינות, שמוכרח מחמת דרכי הנימוס. ונוסף על הנז' בפנים שבכגון דא מקום לספק אם מותר להוציא ממעשר כיון שהוא בבחי' דבר שבחובה — ראה ברכ"י רמט בדבר שנעשה להוציא מלעז הבריות — עוד זאת שעפ"ז חסר כאן העיקר להרבות רעות ואי"ז בגדר מצוה. (אבל להטעם להספיק להם מסעודת פורים, אף שיש להם כבר די והותר, הרי תיקנו משום לא פלוג ושלא לבייש מי שאין לו — ראה שו"ת חת"ס או"ח קצו). ודומה לדומה, בהכנסת אורחים כשלא נתארחו מעיר אחרת שאף שג"ז בכלל גמ"ח אינו בגדר מצות הכנסת אורחים. ולא מסתבר להתיר להוציא ממעשר כשמזמין רעים וידידים. וגם בנותן לעניים — מצינו ששקו"ט בזה בכ"מ מדין עשיית מצוות חבילות חבילות. אבל מוכח מהנ"ל שהפוסקים ל"ח לזה. ואכתי יש לחלק שבמתנות לאביונים שני המצוות באותו סוג, שהם בגדר צדקה (אף את"ל שעיקר דין מתנות לאביונים משום שמחה ולא צדקה, ואכ"מ, שמ"מ ה"ז בגדר צדקה), משא"כ במשלוח מנות שהוא מצוה בפ"ע. אבל מוכרח שבנותן לעשירים לית לן בה, דאלת"ה נפל בבירא כל ההיתר להוציא ממעשר לשאר מצוות.

וגם להעיר, שבשל"ה מוכח דקאתי עלה מטעם אחר, שאי"ז מטעם שדבר שבחובה בא מהחולין ושאין לפרוע חובו

ממעשר, אלא שמשלוח מנות צ"ל משלו דוקא ולא משל מעשר. וי"ל בטעמא דמילתא שרק כאופן כזה ה"ז בבחי' מרבה רעות. ובשלמא במתנות לאביונים כשמוסיף על השיעור הרי לוקח כספי מעשר ונותנם לעניים. אבל במשלוח מנות, הרי לא יצא בזה גדר משלוח מנות לפי שאינו נותן משלו. וא"כ יוצא שלא נתן המעשר לצרכי מצוה. ודוק.

ועוד להעיר, שבאמת יל"ע בכוונת הדברים גם במתנות לאביונים להתיר ההוספה ממעשר, אם הכוונה כל שמוסיף גם לאותו עני, או במוסיף לעני אחר. ובאמת ליעקב על אתר ע' רס בהערה — כתב לחלק ולהתיר רק במוסיף לעני אחר. וצ"ע הסברא לחלק. ומכאן יש לדון את"ל להתיר במשלוח מנות, באיזה אופן הוא. ויש מקום בראש לכלכל לכאן ולכאן. (ולהעיר מתורת אביגדור תרצה, שכל שמרבה לשלוח לרעים חייב בכל פעם שיהא ב' מנות. אבל ראה יוסף אומץ האן תתרצט. ויל"ד. וראה חזו"ע פורים ע' רלג).

ועוד יל"ע, דנחתינן לשקו"ט אם צריך להודיעו שהוא מדמי מעשר משום גניבת דעת — ראה מפרשי המשנה דמאי ד, ד — גר"א, מש"ר, רש"ש, תפא"י ועוד. רידב"ז לירושלמי שם (בדעת הירו'). חסד"ד תוספתא פאה ד, טז. ובשלמא בדבר השכיח שהוא ממעשר, או בעני שיסרב לקבל אם יודיעו, שפיר מובן מה שנהגו להקל בזה בכמה גווני, משא"כ בנדו"ד. וראה אצלנו במקורות ועיונים להל' יומית סימן תתלב (כת"י), ורשום אצלנו לעיין גם בשדה יחזקאל מוצפי ב, י.

וי"ל שבאין ידו משגת ורוצה להדר להרבות לב' וג' אנשים, אין לחוש לגניבת דעת כיון שיש לחוש שיסרב המקבל מלקבל, ולא יוכל להדר. ובלא"ה כל הראשונים לא פירשו כן במשנה דמאי הנ"ל. וגם להלכה בש"ך סוסי' שלא ס"ק קסו נ' שלא פי' כן. אלא שלגופו של ענין צ"ע והסברה בטעמם מדוע לא נאמר שיש בזה גניבת דעת. ואולי דמיירי באופן ששכיח ורגיל הוא, ואיהו דקא אטעי אנפשי'. ואכן, בשו"ת ר' ידידי' טיאה וייל יו"ד ס, נראה שכל שמוסיף לפועלים על המחיר הראוי מכספי מעשר חייב להודיע. ונראה בדעתו שהוא מחמת גניבת דעת. ובשו"ת מהר"ם שיק יו"ד רל כתב להקל מטעם אחר, באופנים מסויימים, שגם כשנותן ממעשר צריך שיחזיק לו טובה על שנתן לו ולא לאחר, וכיון שכן לית לן בה בכה"ג. ובעלון המשפט גל' 45 סיון תשע"ב האריך בדבר. ועיי"ש שהקשה עליו איבע"א קרא בכמה ראיות מוכיחות, איבע"א סברא שגם כשמחזיק לו טובה יותר כשחושב שהוא מממונו י"ב משום גניבת דעת. ובשו"ת אמר שמואל יו"ד ד שרק באופן שיש חיוב מסויים על המקבל להחזיר לו כמו ששלח גם אם אינה נגבית בדיינים יש מקום להחמיר. ולדבריו, הרי במשלוח מנות נהגו להחזיר, ויש שדנו גם משום שובינות, ראה אצלנו להלן סכ"א. ובלא"ה צ"ע בעיקר סברתו שמאיזה טעם נחלק שרק באופן כזה יש גדר גניבת דעת, ומסברא כל שמחזיק לו טובה בחנם ליתסר. וראה גם משה"ק בדעת מהר"ם שיק במעשר כספים אלברט ח"ב ס"ז.

ועכ"ז נראה להקל באופן הנז'. ומכל הלין טעמי, כתבנו להתיר רק כבפנים. ותמכתי יתידותי גם מה שמצינו להתיר לאבל לשלוח לב' וג' אנשים — ראה תשובות מיימוניות שופטים טז. מהרי"ל

שואל ומשיב

פסקי הלכה

על שאלות מצויות ושכיחות

כג. מעריב במוצאי פורים

שאלה: כשאחד קרא ק"ש של ערבית בזמנה, האם צריך להקפיד גם להתפלל לפני חצות?

תשובה: גם תפלת שמונה עשרה יש להתפלל לכתחילה לפני חצות. אבל זמנה עד עלות השחר. וי"א שאם איחר מלהתפלל עד עלות השחר, יכול להתפלל עד נץ החמה.

מקורות ועיונים

שמונה עשרה לפני חצות — מפורש כך בס' הבתים בית תפילה ג, ו. פסקי תלמיד הרשב"א דיני ברכות אות ג (נדפס בשיטת הקדמונים). וכ"ה ברע"מ — זח"ג רמג, א: דתפלת ערבית זמנה כל הלילה, אלא דחכמים עבדו גדר עד חצות. וראה לבוש קח, ג. א"ר שם ד. א"ז שם ד. דה"ח מז, ה. (וראה שם מו, ד). ערוה"ש רלה, יב. וראה משנ"ב קח, טו. רלה, כד. הליכות שלמה תפלה ח , בדבר הלכה ב. [וגם להאומרים שמתפלל לכתחילה כל הלילה (ראה מלבושי יו"ט קח, ה. פמ"ג שם במ"ז ג. פנ"י ברכות ח, ב תוד"ה לעולם. צל"ח ברכות כו, ב ד"ה שהרי. שנות אליהו ריש ברכות. נה"ש פט, ב בסופו. קצוה"ש כז, ד ובבדה"ש יג. ועוד) — למעשה אין לעשות כן לכתחילה, ולא רק משום זריזין מקדימין (ראה עד"ז שו"ע או"ח רלה, ג ובמשנ"ב כו), לפי שצריך לסמוך גאולה לתפלה, וק"ש וברכותי' צ"ל לפני חצות]. ובשו"ת אול"צ ב, טו, ט, שעדיף להתפלל ביחיד לפני חצות מלהתפלל בציבור אחרי חצות.

בנוגע לפורים דוקא — בספר סדר היום כתב: "לא יתעכב בסעודה עד חצי הלילה כדי שלא יאחר ק"ש ותפלה, כי לא תקנו דבר כדי לקלקל ח"ו, אלא יעשה באופן שזה וזה יתקיים בידו, וחפץ ה' בידו יצלח".

וכן מובא בכמה שיחות שבסיום סעודת פורים היה הרמ"א מעורר אודות תפילת מעריב בזמנה ("שמנהג רמ"א ז"ל היה בכל פורים ללבוש פרצוף ולהתנכר עצמו בבגדים אחרים וצעק בכל בית אשר מעריב בזמנו") — ראה שיחת פורים תשכ"ז. כ' כסלו, יו"ד שבט, י"א ניסן ול"ג בעומר תשל"ז. לקו"ש חל"ט ע' 282. [וראה שיחת פורים תשי"ט בסופה. לקו"ש חכ"ד ע' 381 ובשוה"ג. אג"ק חל"ב [לוין] ע' רג]. ובלקוטי שיחות חל"ט שם נתבאר הדיוק ע"ד מעריב בזמנו דוקא.

אחרי עלוה"ש — ראה שו"ע או"ח סרל"ה, משנ"ב וערוה"ש שם. והובאו בלקו"ש שם. וראה קצוה"ש סכ"ז סקי"ג. ולכאו' יש למצוא סימוכין להתפלל ערבית, כדעת הערוה"ש [אף שדעת כמה פוסקים שלא יתפלל ערבית — הן במשנ"ב, וכן בכה"ח (שם סקל"א). ועוד. וגם כ"מ מסתימת הלכה זו], דהנה, בשעה"צ סקמ"א הקשה מפיה"מ ברכות פ"ד מ"א: עד שתעלה השמש. ויתכן לומר שכוונתו לעלוה"ש. או שחזר בו בס'

שומע ומוסיף

תוספת עיון וביאור
על כמה סוגיות

שפירשו סוגיא זו לא אישתמיט שום אחד מהם לומר ולפרש שהמשקה לא נקרא מנה, אף שברור הדבר שבפני כמה מהם עמדה נוסחא זו בגמ' (וכדברי הריטב"א ש"בכולהו נוסחי גרסינן הכי").

ואדרבה, מוכח בדברי הראשונים בסוגיין שהמשקה נחשב למנה[כג], ומהם שכתבו כן להדיא — ראה בפי' הר"ן (מגילה ז, א) שכתב בזה"ל: "משלוח מנות, ב' מנות לאדם אחד, היינו מיני מאכל **ומשקה**", וכעין זה הוא בפי' הנימוקי יוסף ורבינו יהונתן (שם). ואילו ס"ל לרבינו חננאל אחרת, מסתבר לומר שהי' כותב כן בפירוש. ועכ"פ, לאידך גיסא, קשה לקבל שיחלקו הנ"ל על שיטת רבינו חננאל מבלי להזכירו בפירוש.

ומכל הלין טעמי, נראה לומר, שגם לדעת רבינו חננאל אפשר לקיים מצות משלוח מנות ע"י משקה, ומעולם לא נתכוון ר"ח לומר כן, וכוונתו הוא באופן אחר לגמרי, וכפי המשתמע מפשוטו של דבר בלשון הגמ'. והוא, **שאצל ר' אושעיא** נתקבל משלוח הראשון — אף שכלל ב' מנות — כמתנות לאביונים ("קיימת **בנו** רבינו ומתנות לאביונים"), וכפי' שאר המפרשים לגירסא זו, שאמר כן בגלל

טעם והכרח נוסף שלא לפרש כן בדברי ר"ח. אבל, לכאורה יש להוכיח ממש"כ הרמב"ם "שתי מנות בשר", דס"ל בפי' הגמ' שהירך והעגל הצטרפו למשלוח מנות, דאל"ה מדוע נקט "בשר" דוקא. וי"ל כדלקמן הערה לד.

ומה שדייקו בל' הרמב"ם, שכתב "שתי מנות בשר" ולא "שני מיני בשר" (ע"ד שכתב "שני מיני תבשיל") שבבשר א"צ שיהי' שני מינים, וגם בחתיכות מאברים נפרדים יצא יד"ח (ראה נט"ג סכ"ה סקי"ג. וש"נ. וכ"ה במקראי קודש ע' קנ), ולכאורה ה"ז בהתאם להבנה הנזכרת בפיר"ח — הנה, בערוה"ש (או"ח סתרצ"ה סי"ד) כתב גם בדעת הרמב"ם דמיירי בשני מיני בשר, "אבל שני חתיכות ממין אחד אינו מועיל, דכי מחמת שחתכן נחשבים לשנים". ובערוה"ש שם, וכן בשו"ת מי יהודה או"ח ספ"ו, משערים שנשתבשו ספרי הרמב"ם שבדפוס. ואכן, בילקוט שינויי נוסחאות (שבסוף הוצאת פרנקל) מביא מכת"י תימן (המדוייקים ביותר): "שתי מנות של בשר או של מיני תבשיל", ועפ"ז סרו כל הדיוקים הנזכרים.

כג) והעולה על כולנה, שבדברי רבן של ישראל, המפרש הגדול, רש"י, מוכח להדיא שלא שמיעא לי', כלומר לא סבירא לי', כלל מסברא שכזו, שהרי בפירש"י כתב בלשון זה: "הכי גרסינן קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות, דהא תרי מנות איכא. הדר שלח לי' איהו לא גרסינן לי' הכא". ואיך שלא נפרש בכוונת רש"י* מוכח מדבריו, שהטיעון שלא להחשיב את המשקה כמנה, דחוי בעיניו. ולכן, ראה לנכון להדגיש "דהא תרי מנות איכא". והיינו שגם המשקה נחשב כמנה ראוי' לקיים מצות משלוח מנות. ודוחק קצת לומר שר"ח חולק ע"ז. ובפשיטות.

ולהעיר, מדברי מהרש"א (הנ"ל בפנים סוס"ב) שנתקשה בדברי הגמ' ופירש"י, "מאי אשמועינן, הא ודאי דאטמא דעגלא וגרבא דחמרא תרי מנות הן". וידוע הכלל (שד"ח מערכת המ"ם כלל טז. וש"נ) דל"ש מחלוקת מן הקצה אל הקצה. ולכן, דוחק לומר שלשיטת ר"ח אין משקין ראויין למשלוח מנות, ולאידך, להבנת המהרש"א בפירש"י, אין אפי' קס"ד שלא להחשיבם כמנות.

---

*) ראה בארוכה לעיל הערה יב. ועכ"פ גם אם נקבל שלפירש"י היו שני משלוחים (כהצעת שפרבר בהערה הנ"ל), משמע מדברי רש"י ש"גרבא דחמרא" גם הוא נחשב כמנה, ושלא כמשמעות פיר"ח. ואולי ס"ל לרש"י כגירסת השאילתות, שהמשלוח הראשון נתקבל כמשלוח מנות, והשני כמתנות לאביונים. ואכ"מ.

שמלכתחילה אמירת עה"נ אינה בגדר חובה (כבהערה ב בשוה"ג הא'. וראה כעי"ז בתורת חיים סופר כאן סקי"ג). ועוי"ל. גם עיקר סברת הבגדי ישע צ"ב קצת, מ"ט נימא שבאמירתו בנוסח דהרחמן ה"ז אדעתא דחובה, ולא בגדר תחינות ובקשות דעלמא. ואכ"מ.

מילואים (ג) [שייך להערה ד]

בענין אם אפשר להפסיק באמצע מצוה שבדיבור ולהחליט שאין ברצונו לקיימה כעת בהערה – המסתעף מזה בענין סיום ברכה בנוסח "למדני חקיך"

להעיר, מהשקו"ט בי מדרשא (וכבר נתעורר בזה בשו"ת כפי אהרן אפשטיין סמ"ח. וראה בכעי"ז הליכות שלמה תפלה פ"ז סי"ג. הליכות ישראל גוסטמן סמ"א בביאורים סקי"ז. ועוד – נסמנו אצלנו במקורות ועיונים להל' יומית אות תקי (כת"י). ועייש"ע), אם אפשר להפסיק באמצע אמירת ק"ש (ללא ברכותי', וכיו"ב באמירת הלל. ונפק"מ בשכח לברך על ההלל ונזכר באמצע ורוצה להתחיל עוה"פ), ולהחליט לאומרה לאח"ז, ובדעתו שמש"א ע"ע אינו עולה למצוה ואינו בגדר ק"ש. וכמה צדדים לשאלה זו – אי

נתן. וראה גם משנ"ב סי' קפח בשעה"צ סקי"ח. ולהמבואר כאן, אוי"ל בישוב דעת הסוברים שאין לעשות כן, ול"ח להא מילתא – שבנדו"ז שאני (נוסף למש"כ בקצוה"ש סמ"ז בבדה"ש ס"ז, שלא התירו להפסיק באמצע ברהמ"ז כ"א במקום ברכה לבטלה, ולא להינצל מאיסור גרימת ברכה שא"צ, דקיל טפי (ראה במילואים (ג) ובהערה לשוה"ג שם). ועוד, שכיון שעושה כן לצורך בכדי שלא להפסיק בברהמ"ז אי"ז ברכה שא"צ. וגם שבשויו"ט יש להקל יותר בחשש ברכה שא"צ. וילה"ע, שטעם זה לא יכון בר"ח ובחוה"מ. ועוד שבר"ח טעם נוסף לסיים בלמדני חוקיך (אף שאין מחזירין אותו, ואין להפסיק בכגון דא ולומר למדני חוקיך, כבהערה למילואים שם), כיון שנחלקו בגמרא אם צריך לחתום בברכת אשר נתן, וסב"ל, אבל כאן יוכל לצאת אליבא דכו"ע, וע"ד ר"ח שחל בשבת שחותם בשניהם מה"ט (ראה בהערה ד בשוה"ג הב'). ועוד חילוק, שה"ז ברכה שא"צ בשוא"ת כיון שכבר אמר שם השם, משא"כ בגורם ברכה שא"צ בכלל שהוא בקו"ע – עוד זאת), שבלא"ה הזכרת מעין המאורע גדרה ברכה ולא הזכרה, אלא שתיקנו חז"ל לכתחילה לכוללם בברכה אחת, לפי שלא רצו להוסיף עוד ברכות בברהמ"ז דאורייתא. וא"כ לדעת הט"ז סרי"ב סק"ג ואבהעו"ז שם, וכ"פ אדה"ז שם ס"ח ובסדר ברה"נ פ"ג הי"ד (ואכ"מ), שבשתי ברכות ויכול לכוללם בברכה אחת ה"ז ברכה הצריכה, ולא אמרו למעט בברכות אלא שביכול לפוטרם בברכה אחת המיוחדת לשניהם, ה"ה הכא. אבל טובא יש לחלק, בחילוקא דרבנן. אולם, עוד איכא בגווה, והוא העיקר, שברהמ"ז דאורייתא ומעין המאורע שבברהמ"ז הוא דרבנן (ראה רא"ש ברכות פ"ז ס"כ. פי' הרשב"ץ ברכות מט, א), וא"כ אאפ"ל שהיא ברכה אחת המיוחדת לשניהם. ועוד להעיר משו"ע אדה"ז ס"ט שבמזכיר קדושת היום מיד אחר בונה ירושלים ה"ז כאילו הזכיר קודם סיום בונה ירושלים שכל שלא פתח בברכה שלאחרי' לא נקרא סיום ברכה. (ולהעיר מלבוש סי' קיד ס"ו שההזכרות בברהמ"ז אא"פ לאומרם בעצמן אחרי סיום ברכה ג' ללא ברכה מיוחדת, כבהזכרות שבתפלה (מוריד הגשם, ותן טל ומטר, יעו"י) שאומרן אחרי סיום הברכה, כיון שאינה כלולה ונרמזת בברכה שלפני'). כן יל"ע מערוה"ש סי"ד שבברהמ"ז לא חשו לברכה לבטלה, שהכל נכלל בכלל וברכת את ה"א. וק"ל.

לזכות

החתן הרב התמים **שלום דובער** שליט"א

והכלה המהוללה **חי' מושקא** תחי'

ליבעראוו

לרגל נישואיהם בשעטומ"צ

כ"ח טבת ה'תשפ"א

יה"ר שיזכו לבנות ביתם בנין עדי עד

על יסודי התורה והמצוה כפי שמוארים

במאור שבתורה זוהי תורת החסידות

וחדורים בשליחות היחידה

קבלת פני משיח צדקנו בפועל ממש

לנח"ר רב והתקשרות אמיתית לכ"ק אדמו"ר שליט"א

ולזכות הוריהם

הרה"ח הרה"ת **שניאור זלמן** וזוגתו מרת **חנה**

שיחיו **ליבעראוו**

הרה"ג וכו' הרב **יוסף ישעי'** שליט"א, מרא דאתרא דקהילתנו

וזוגתו מרת **יהודית**

שיחיו **ברוין**

זקניהם

הרה"ח **זושא** שיחי' **פוזנר**

מרת **גאלדא** תחי' **ברוין**

הרב **חיים שלום דובער** ורעיתו שיחיו **ליפסקער**

שיזכו לרוות נח"ר רב מכל יו"ח

לאריכות ימים ושנים טובות ונעימות ומתוך בריאות הנכונה ושמחה וטוב לבב